

Kopecký, Milan

Die alttschechische Reimchronik des sogenannten Dalimil

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1983, vol. 32, iss. D30, pp. 110-111

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107943>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

národní literatury s okolním světem. Teprve v pracích Iriny Neupokojevové a dalších došlo k renesanci komparatistiky, ke zdůraznění skutečnosti, že bez ní není možno zkoumat a náležitě postihnout vývoj národní literatury, která se geneticky, typologicky i kontaktové začleňuje do světového literárního dění.

Po četných diskusích mezi představiteli komparatistiky v různých zemích dospělo se v podstatě k tomu, že se dnes komparatistika zabývá problematikou tvárných prostředků i světónázorovými otázkami, nejen poetikami, ale též ideově estetickým obsahem. Používá se různých badatelských metod (historické, strukturální, sémiotické), projevují se snahy dosáhnout s její pomocí syntézy literárního bádání, stejně jako úsilí o to, aby se komparatistika stala nejvyšším článkem literární vědy, její filozofii.

V závěrečných kapitolách se Ivaničková snaží zaujmout vlastní postoj k otázkám řešeným v polemikách o komparatistice a vyslovit svoje pojetí předmětu a smyslu této disciplíny. Soudí, že je třeba v prvé řadě zkoumat literární fakty, ne vztahy mezi nimi. Rozhodně se staví proti zkoumání biliterárnímu, jehož výsledky nemohou být uspokojivé v perspektivě literatury světové nebo evropské; kloní se k názoru, že pro náležité srovnání faktů je třeba vycházet z průzkumu příslušných jevů v několika jazykových oblastech. Podle ní je tedy komparatistika „rozšířenými dějinami národní literatury“, je jí vlastní metodologický pluralismus, je „funkcí literární vědy“ a směřuje ke stanovení obecných zásad literárního vývoje. Dále autorka poukazuje na málo prozkoumané oblasti komparatistiky jako: 1. vztah literatury k ostatním druhům umění, 2. vztah komparatistiky k teorii literatury a 3. nutnost vymezení toho, čím se liší komparatistické bádání od jiného literárněvědného výzkumu. Podle Ivaničkové se pro osvětlení vztahu literatury k ostatním druhům umění nejlépe hodí sémiotika. Tuto oblast by však polská autorka nejráději postoupila zvláštní disciplíně. Podobné zobecnění komparatistického výzkumu by přenechala literární teorii. Srovnávací literatura by měla přinášet pouze materiál pro toto zobecnění. Pokud jde o vymezení předmětu srovnávacího bádání, autorka soudí, že komparatistika se od literární historie liší ne metodou nebo předmětem zkoumání, nýbrž zorným úhlem, z něhož se na tento předmět hledí – a tím je mezinárodní kontext literárního faktu. Autorka poukazuje také na to, že komparatistika může být šanci pro literatury nepsané ve světových jazycích. Při náležitém zařazení děl tzv. malých literatur do světového kontextu a při stanovení správné hierarchie hodnot je možno poukázat na pravou hodnotu těchto děl, někdy neprávem pomíjených a zastiňovaných díly tzv. velkých literatur.

V závěru knihy si Ivaničková všímá vývoje polské komparatistiky, uplatňované v rámci jiných oborů nebo jako samostatné vědní disciplíny od renesance do naší doby. Navrhuje také zřízení takové organizační jednotky, která by komparatistický výzkum zajišťovala (např. katedry srovnávací literatury apod.).

Krystyna Kardyni-Pelikánová — Jarmil Pelikán

Die alttschechische Reimchronik des sogenannten Dalimil. Herausgegeben im Jahre 1620 von Pavel Ješín von Bezdězí. Nachdruck mit einer Einleitung von Jiří Daňhelka. München 1981, Verlag Otto Sagner, 293 stran.

Habent sua fata libelli: na počátku dalimilovského bádání stojí Ješínův text z roku 1620, na jeho prozatímním konci stojí po třech a půl stoletích fotomechanická edice Ješínova textu. Okruh se uzavírá a problematika jím vymezená se stala dílčím tématem úvodní Daňhelkovy studie. Muselo v ní být i více: předchozí okruh zabírající tři století od vzniku kroniky do Ješínova vydání i náznak okruhu budoucího, v němž významné postavení zaujme připravovaná kritická edice naší první veršované kroniky.

Úvodní studie přináší na str. 7 až 37 myšlenkové a tvarové hodnocení kroniky, stanovisko k autorské otázce i ke genezi konvenčního označení jejího autora, k dataci a hodnocení dochovaných rukopisů a tisků a jejich rozdělení do dvou, event. tří redakcí, dále výklad o překladech do němčiny (tj. veršovaném překladu textu první redakce a prozaickým překladu textu druhé redakce) i o předpokládaném, ale dnes neznámém překladu do latiny, vylíčen je tu Ješínův život a jeho politická i literární činnost, jsou analyzovány obě předmluvy k jeho edici i Ješínovy názory na její jazyk,

je charakterizována typografická stránka knihy a její další osud, event. další osudy kroniky přes baroko a národní obrození až po dnešek.

Daňhelkovy výklady jsou přesvědčivé, logicky stavěné a stylově kultivované. Práce z rozsáhlou literaturou, několikrát cituje poslední edici z r. 1957 a 1958, kterou připravil spolu s B. Havránkem a k níž historický komentář napsal Zd. Kristen. Na jeho výklad se např. odvolává u hypotéz snažících se o identifikaci autora kroniky (str. 12); na příslušném místě nemohl však Kristen reagovat na Očadlíkovu hypotézu z r. 1957, a proto v tomto případě bylo vhodné uvést argumentaci proti autorství Jana IV. z Dražic (vyjádřenou např. v ČMM 1958, 245–246). — V pozn. 13 se nepřesně uvádí, že Balbín zamýšlel vytvořit ve svých Miscellaneích spis o dvou dekadách (správně o třech dekadách). — Za pozoruhodné pokládám odůvodnění nezájmu o tak řeč. Dalimilovu kroniku v 16. století; její obsah ani forma nevyhovovaly době, v níž se přechodem od poslechu k četbě změnil radikálně způsob vnímání literárního díla. Zajímavá je také teze o nepřekročitelnosti a nesmazatelnosti hranic mezi zábavně výpravnou četbou a historicko-politickým spisem (str. 32) v době národního obrození; tradičně uváděný odsudek Hájkovy kroniky nelze ovšem generalizovat, neboť vášnivě odmítaná kronika vyšla nově v letech 1819–1823.

Význam editovaného textu z r. 1620 je nesporný. Humanisticky vzdělaný a scetostvalý Pavel Ješín z Bezdězí, oblíbený žák Kampanův, připravil text tzv. Kroniky boleslavské pro pražskou tiskárnu Daniela Karla z Karlsperka podle humanistické vydavatelské metody. Pracoval se sedmi rukopisy, z nichž některé jsou nám dnes neznámé, dovedl využitím různých druhů písma, závorek i hvězdiček vytvořit určitý kritický aparát, zavedl marginálie i obsahové tituly kapitol a připravil svérázný slovníček nesrozumitelných slov. Měl však především jasný záměr ideový: postavit kroniku, vyznačující se vypjatým nacionalismem, do služeb druhého stavovského povstání. Ne nadarmo dedikoval svou knihu jeho významným představitelům Václavu Vilému z Roupova a Václavovi z Budova. Ješín sám se ostatně tehdy aktivně podílel na politickém životě, např. jako člen poselstva ke Gabrielu Bethlenovi, jako „rada nad apelacímí“ v nově vytvořené konfederaci a jako legát Fridricha Falckého na různá jednání. Kronika z počátku 14. století, někdejší „polnice husitských válek“, stala se v Ješínově pojetí polnice protihabsburského boje, a nebylo vinou kroniky ani Ješínovou, že hlas této polnice byl umlčen, neboť čeští stavové ve svém odboji vůbec nepočítali s nepriviligovanými vrstvami jako s rozhodující silou.

Bylo samozřejmě možné vydat Ješínovu knihu v moderní transkripci, ale fotomechanická reprodukce má kouzlo autentičnosti a svého druhu bibliofilie. Podle Knihopisu II, 1810 (v pozn. 47 na str. 29 je nepřesně uvedeno č. 1860) se Ješínova kniha uchovala ve třech úplných exemplářích a v jednom neúplném a z nich exemplář pražské Národní a univerzitní knihovny obsahuje latinskou rukopisnou poznámku o existenci pouze šesti výtisků této vzácné knihy. Daňhelka v tom vidí důsledek bezohledného zničení celého nákladu knihy pobělohorskými vítězi. V takové podobě bez konkrétní historické zprávy má jeho tvrzení svou slabinu, neboť právě Knihopis přináší hodně dokladů o malém množství dochovaných exemplářů protestantských knih z té doby (např. Komenského Listové do nebe z r. 1619 jsou dochovány toliko ve dvou výtiscích) a dokonce i knih katolických, u nichž pro konfiskaci nebyl žádný důvod (např. Písne katolické Jiříka Hlohovského z r. 1622 známe také jen ze dvou exemplářů). V takových případech by se dalo spíše předpokládat, že se kniha „rozečetla“, což zpravidla nepřímou dokládá zájem o ni a její užitečnost pro publikum.

Úvodní studie vyúsťuje ve správný soud o tak řeč. Dalimilově kronice jako součásti stále živého kulturního dědictví. Vhodně je tu uveden Julius Fučík, který pod pseudonymem Jan Borovský vysoko zhodnotil kroniku v článku Libušíno proctví z prosince 1938. Čtvrt roku poté inspirovala kronika Arna Nováka k úvaze Čtení intenzivní, která byla protektorátní cenzurou zkonfiskována a vyšla až v revui Universitas 69 (č. 4, str. 98–99). Statečný rektor brněnské univerzity by si zasloužil v kontextu str. 36 připomínky, neboť jeho sloupek je burcovací výzvou k národu v tom smyslu, jako jí byla po celou dobu své existence tak řeč. Dalimilova kronika.

Milan Kopecký